

Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2017. – Вип. 17 : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. із міжнар. участю «Інноваційність в освіті: пошуки і перспективи розвитку», 22–23 листопада 2016 р. – 488 с. – С. 154–158.

5. *Лебедик Л. В.* Компетентнісний підхід у підготовці викладачів вищої школи до проектування дидактичних систем в умовах магістратури / Л. В. Лебедик // Педагогічні науки. – Вип. 66-67. – Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. – 245 с. – С. 53–58.

6. *Стрельников В. Ю.* Акмеологічна компетентність викладача вищої школи / В. Ю. Стрельников // Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки. – № 31 (244). – Черкаси: ЧНПУ імені Богдана Хмельницького, 2013. – С. 71–74.

7. Стрельников В. Ю. Інноваційні технології підготовки соціальних педагогів до роботи в умовах спеціальних навчальних закладів / В. Ю. Стрельников // Новітні медико-психолого-педагогічні технології діагностики, запобігання і подолання мовленнєвих розладів : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 1–2 жовтня 2009 р.). – Полтава: ТОВ “Фірма “Техсервіс”, 2009. – 242 с. – С. 181–188.

8. *Стрельников В. Ю.* Компетентнісний підхід в акмеології / В. Ю. Стрельников // Компетентнісний підхід до підготовки випускників вищого навчального закладу: матеріали XXXVI міжвузівської наук.-методичної конф. (Полтава, 22–23 березня 2011 р.) : в 2 ч. Ч. 1. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. – 256 с. – С. 167–169.

9. *Стрельников В. Ю.* Модель професійної компетентності викладача вищої школи / В. Ю. Стрельников // Наукові записки ПОППО: Моделі ключових та професійних компетентностей педагогічного працівника. – Вип. 2. – Полтава: ПОППО, 2012. – 180 с. – С. 25–33.

10. *Стрельников В. Ю.* Підготовка магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи» до соціальної діяльності / В. Ю. Стрельников // Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання, проблеми, перспективи : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 23-24 березня 2012 року) / Ред. колегія: Романовська Л. І. (голова) та ін. – Хмельницький: ХНУ, 2012. – 207 с. – С. 122–124.

11. *Стрельников В. Ю.* Професійний розвиток майбутнього фахівця як складник його соціальної діяльності у контексті сучасної соціокультурної ситуації / В. Ю. Стрельников // Соціально-педагогічна діяльність в умовах трансформації суспільства: теоретичні та прикладні проблеми : монографія / С. П. Архипова, Т. М. Десятов, І. І. Кругляк та ін. ; за заг. ред. С. П. Архипової. – Черкаси: Вид. ФОП Гордієнко Є. І., – 2014. – С. 19–46.

12. *Стрельников В. Ю.* Соціальна адаптація переміщених осіб із зони агресії РФ та учасників АТО у системі освіти дорослих / В. Ю. Стрельников // Філософія публічного управління. 2018. – № 2. – С. 67–70.

13. *Стрельников В. Ю.* Соціальна робота з безпритульними дітьми: світовий досвід / В. Ю. Стрельников // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу» (м. Полтава, 19–20 квітня 2017 року). У 3-х томах. Том 1. – К.: Університет «Україна», 2017. – 647 с. – 161–170.

Алла ХОМЕНКО

НООСФЕРНИЙ АСПЕКТ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Кардинальні соціально-економічні та культурно-історичні зміни життєдіяльності людського суспільства, що обумовлені глобалізацією, викликали трансформаційні процеси в розвитку освіти в усьому цивілізованому світі. Принципово іншими стали можливості людини, яка опинилася у якісно новому інформаційному середовищі. Інтенсивний розвиток засобів масової інформації, інноваційні форми комунікації виводять людину в XXI столітті на новий простір життєдіяльності та професійного зростання.

Вплив процесу глобалізації на освіту і виховання сучасної студентської молоді важко переоцінити: науково-технічний прогрес у багатьох сферах соціально-економічного розвитку держав світу детермінує функціонування світового ринку вищої освіти та поширення нових тенденцій європейської та американської культури.

Одночасно зі створенням глобального світового освітньо-виховного простору, посиленням міжкультурного інформаційного обміну країн, спостерігається вплив масової культури найбагатших та найрозвиненіших держав на світовий культурний процес, внаслідок чого втрачається унікальність етнічного формування особистості, руйнується духовно-національне поле суспільного буття багатьох народів.

Студентська молодь є тим прогресивним прошарком суспільства, який у певній мірі визначає його майбутнє: від якості професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти, формування професійно-ціннісних орієнтацій молодого покоління, становлення світоглядної культури студентів залежить розвиток держави, зміни у суспільстві, майбутнє окремої нації та світу в цілому. Вихованість молодого людини у цьому контексті виступає одночасно як результат індивідуально-національної ідентичності та особистісно-професійної соціалізації в культурі свого народу і показник усвідомлення важливості й значущості особистісного внеску у функціонування світового суспільства.

У цих умовах на перший план висувається завдання розвитку національної самосвідомості студентства у цілісній єдності з формуванням планетарного мислення майбутнього фахівця, що забезпечує високий рівень особистісно-професійної культури. Тому формування системи цінностей та цивілізаційне визначення студентської молоді виступають першочерговими питаннями професійної підготовки молодого покоління, що вимагають багатоаспектного й міждисциплінарного вивчення.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки прогресивна спільнота вчених-дослідників шукає нове методологічне й теоретико-методичне підґрунтя забезпечення високого рівня професійної освіченості молоді, становлення і розвитку її інноваційних соціально-особистісних якостей з метою формування нової науково-світоглядної системи фахівця та визначення ефективних шляхів стійкого розвитку людства.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових публікацій кінця ХХ початку ХХІ століття показує, що вплив глобалізації на освіту і виховання розкривається у наукових працях Н. Авшенюк, В. Андрущенка, В. Дегтярьова, В. Зінченко, В. Кременя, А. Сбруєвої, Н. Скотної, І. Щербакової та ін.; проблема специфіки виховання сучасної студентської молоді вивчається Г. Баллом, І. Булах, С. Вітвицькою, М. Вейтом, В. Галузинським, Н. Дем'яненко, О. Киричуком, Л. Долинською, В. Семиченко та ін.; ноосферний вектор в освітньо-виховній парадигмі ХХІ століття обґрунтовується у дослідженнях Н. Антоненко, В. Буряка, М. Гончаренко, Є. Зеленова, А. Кузнецової, Г. Курмишева, Е. Лузік, Н. Маслової, В. Спартіна, О. Субетто та ін.

Мета нашого наукового пошуку полягає у розкритті сутності й механізмів реалізації ноосферного аспекту виховання студентської молоді в умовах глобалізації.

Інформаційно-комунікаційні технології, як основа мережевої організації соціальної взаємодії в умовах глобалізації, вивели на новий якісний рівень відносини науки і виробництва. При цьому освіта розглядається вченими як транснаціональна система надання освітніх послуг, механізм забезпечення неперервного навчання людини в складних умовах науково-технічного прогресу. Ефективний розвиток економіки кожної країни вимагає нарощування інноваційного духовно-інтелектуального людського капіталу. У цих умовах інститут освіти і виховання виступає важливим інструментом формування інноваційного менталітету особистості у суспільстві, залучення молоді до інноваційної діяльності та професійної культури.

Під інноваційною особистістю ми розуміємо людину, яка володіє креативним, інтелектуальним та духовним потенціалом власного розвитку. При чому останній є особливо важливим, оскільки визначає активність індивідуально-особистісних змін та моральну відповідальність за характер професійної діяльності, поведінки та відносин у суспільстві. Тому виховання студентської молоді в процесі професійної підготовки впливає на прийняті в суспільстві стандарти якості буття, систему визнаних цінностей та

суспільні потреби. Саме на виховання покладається місія розвитку країни за допомогою формування особистості, здатної до духовно-морального, культурного відродження, творчої діяльності та інноваційного перетворення всіх сторін свого життя та життєдіяльності суспільства.

Виховання у вищій школі розглядаємо як процес формування суб'єкт-суб'єктних відносин викладача і студента, сутність якого становить ціннісно-змістовна взаємодія, «взаємообмін з природою» позитивними емоціями, професійно-спрямованою інформацією, духовними цінностями на рівні співробітництва та співтворчості, що детермінує особистісно-професійний розвиток студента і особистісно-професійне зростання викладача.

В умовах ринкової трансформації суспільства сучасне виховання молоді характеризується наявністю імперативів сумнівного характеру, які зумовлені престижем споживання, безконтрольністю інформації щодо пріоритетів і стандартів якості людського життя. Пропагування індивідуалізму, прагматизму, культу насилля, моральна розбещеність, безпідставне запозичення змісту, форм і засобів масової культури інших народів не сприяє утвердженню унікальності національного менталітету, своєрідності духовно-морального розвитку певного етносу. У цих умовах студентська молодь повинна виступати авангардом формування інноваційного мислення людини, високої професійної культури, носієм національних традицій і цінностей та одночасно транслятором інноваційного світогляду.

Як показують результати численних досліджень вітчизняних і зарубіжних учених кінця ХХ початку ХХІ століття, найбільш продуктивними, стратегічно обґрунтованими для побудови науково-освітнього суспільства майбутнього є ноосферні основи освіти і виховання молодого покоління.

Витоки принципово нового бачення розвитку людства лежать в основі вчення В. І. Вернадського про Біосферу і Ноосферу – наукову картину еволюції світу. Найважливішим фактором формування нового біосоціального буття людства вчений вважав наукову думку, а головним завданням, що постало перед цивілізацією – розумну організацію суспільства, гармонію взаємовідносин природи і суспільства як єдиного цілого [2]. В. І. Вернадський визначає ноосферу як «перехід біосфери під вплив наукової думки і людської праці у новий стан – ноосферу, в ході якого в біосфері створюється множина нових природних тіл і великих природних явищ» [1, с. 21]. В основі ноосферної метамоделі В. І. Вернадського антропологізація освіти як цілісної моделі єдності Людини і Природи.

Виховання студентської молоді у цьому контексті спрямоване на формування інноваційного типу мислення – планетарного, сутністю якого є усвідомлення цілісної єдності Людини і Природи, переконання у доцільності й необхідності гармонізації відносин особистості з оточуючим середовищем з метою його збереження для наступних поколінь. Таким чином, ноосферний аспект виховання студентської молоді в процесі професійної підготовки полягає у становленні цілісного сприйняття світу, світоглядної орієнтації в системі «людина-цивілізація-космос-людина», результатом якого є системно-моральне осмислення людського буття, формування екогуманістичного ставлення до природи та ноосферного світогляду [3].

О. І. Субетто одним з головних імперативів виживання людства ставить завдання якості освіти як умови підвищення якості людини, оскільки саме «педагогіка знань повинна перетворюватися в педагогіку покращення якості життя» [3, с. 152], а саме життя при цьому виступає універсальним критерієм цінності людського буття взагалі. Усе, що забезпечує стійкість системи «природа-суспільство», гармонійний розвиток людини і природи є безцінним і духовним. Наука і освіта, культура і національні традиції виконують функції інформаційної системи життєзабезпечення особистості.

Відновлення порушеного людиною балансу між біосферою та техносферою, створення і запровадження принципово нових технологій взаємодії з оточуючим середовищем покладається на сучасне молоде покоління, у якого повинні бути розвинені характерологічні риси ноосферної особистості XXI століття, а саме: екоцентричний тип екологічної свідомості, планетарне мислення, здоровий образ буття, екологічна життєдіяльність, ноосферна етика суспільних відносин, систематичний інтелектуально-духовний розвиток.

У чому ж полягає акмеологія ноосферного виховання студентської молоді в процесі професійної підготовки? Насамперед, це досягнення високого ступеня розвитку вищезазначених якостей; усвідомлення необхідності, важливості й безпечності майбутньої професійної діяльності для розвитку суспільства і природи; дієві кроки щодо відтворення, збереження і розвитку національної культури в єдності зі збереженням і розвитком життя на планеті. Це креативна життєтворчість молодої людини в морально-духовному, професійному та екологічному модусах. Отже, ноосферизм виступає новою науково-світоглядною системою та методологічною платформою розвитку особистості у XXI столітті.

На основі вивчення наукових джерел, універсальних критеріїв об'єктивної істинності науково-теоретичного знання, нами робиться спроба виокремити провідні механізми реалізації ноосферного аспекту виховання студентської молоді в умовах глобалізації, до яких відносимо:

– *по-перше*, визначення ноосферної складової професійної освіти, наукова обізнаність студентської молоді з ноосферного гуманізму і ноосферної валеології, формування у кожного студента системи знань щодо принципово нових компетентнісних технологій охорони оточуючого середовища;

– *по-друге*, створення освітньо-інформаційного середовища, що сприяє розвитку планетарного мислення, крос-культурної грамотності, систематичному інтелектуально-духовному професійному становленню майбутнього фахівця, процесам самоосвіти і самовиховання студента;

– *по-третьє*, залучення студентів до науково-пошукової діяльності, створення творчих проектів щодо формування культури здоров'я підростаючого покоління, збереження і розвитку оточуючого середовища, ноосферної економіки та стійкого розвитку людства;

– *по-четверте*, активна участь студентської молоді у природоохоронній діяльності з урахуванням моніторингу регіональних та світових екологічних процесів;

– *по-п'яте*, формування суб'єкт-суб'єктних ціннісно-змістовних відносин викладачів і студентів, що забезпечують наукове співробітництво, співтворчість та високий рівень особистісно професійної культури майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки.

Вищезазначені механізми реалізації ноосферного аспекту виховання студентської молоді визначають шлях від об'єктності до процесуальності, обумовлюють чітку ціннісно-виховну спрямованість майбутньої професійної діяльності в контексті нової світоглядної системи.

Таким чином, необхідність запровадження ноосферного аспекту у виховання сучасної студентської молоді викликана завданням формування інноваційної особистості третього тисячоліття, інтегральна професійна діяльність якої стає визначальним фактором гармонійного розвитку Людства і Природи.

Список використаної літератури

1. Вернадский В. И. Научная мысль как планетное явление / В. И. Вернадский. – М.: «Наука», 1991. – 271 с.

2. Вернадский В. И. О науке. Т. 1. Научное знание. Научное творчество. Научная мысль / В. И. Вернадский. – Дубна: «Феникс», 1997. – 576 с.

3. Ноосферизм – новый путь развития: коллективная научная монография. В 2-х кн. / Под науч. ред. Г. М. Иманова и А. А. Горбунова. – СПб.: «Астерион», 2017. – 920 с.

Ірина ПЕТРЕНКО

НАВЧАННЯ УПРОДОВЖ ЖИТТЯ ЯК СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

До найбільших викликів політики освіти належить реалізація програми навчання упродовж життя, що є вирішальним у перспективі людини, яка прагне досягти успіху в бізнесі чи суспільному житті. При цьому навчання упродовж життя слід розуміти як супровід навчання упродовж життя.

Отже, у даному сенсі потрібно виходити з того, що освіта в даному сенсі не є процесом, який починається в одній фазі й закінчується в іншій. Таке навчання ґрунтується на різних видах навчальної діяльності, закінченні школи, закладу вищої освіти, що обмежувалося певними часовими рамками. Глобалізація і суспільство знань поставило людину перед серйозними викликами, що посилюються демографічними викликами. Отримані знання і здатність їх реалізовувати повинні розширюватися і пристосовуватися шляхом навчання упродовж життя. Але тільки так можна зберегти й поліпшити особистісну орієнтацію, суспільну участь і здатність до занятості.

Знання, здібності та навички, які ми здобуємо протягом життя, не зберігаються упродовж життя. Навчання в дорослому віці є суттєвим, але частковим аспектом практичної імплементації концепції навчання упродовж усього життя. Оскільки таке навчання охоплює всі види навчальної активності, які послідовно відбуваються «від колиски до могили» [1, с. 316].

Навчання упродовж життя стосується трьох сфер: щоб розширити участь у підвищенні кваліфікації слід поліпшити можливості навчання протягом усього життя, зробити їх привабливішими, створити нову мотивацію, подолавши перешкоди. Важливо підвищити цінність навчання незалежно від того, чи сприятиме воно в подальшому професійній активності, виконанню громадських обов'язків, чи здійснюється з інших причин. При цьому слід ураховувати, що Україна перебуває в складній соціально-економічній ситуації і всі люди потребують розвитку свого потенціалу й повинні нести відповідальність за навчання упродовж життя.

Передумови такого навчання і готовності до підвищення кваліфікації створюються мотивацією і здатністю до самостійного навчання, що формується, починаючи з освіти в ранньому дитинстві. Важливим є зміст навчання в школі, професійної освіти та навчання у закладі вищої освіти. При цьому стосовно навчання є шкільна освіта, як має бути доступною кожній людині, оскільки вона закладає підвалини подальшої освіти, зокрема під час професійної діяльності.

Навчання повинно залишитись привабливим і в післяпрофесійній фазі, щоб зберегти знання і компетенції людини, а також, щоб уможливити участь у суспільному житті й оцінку її досвіду. Підвищенню ролі освіти в житті людини сприяли життя і праця в суспільстві та розвиток інтелектуального капіталу. Щоб поліпшити можливості підвищення кваліфікації, слід підвищити можливості навчання протягом життя і зробити їх більш привабливішими.

Отже, кожну людину необхідно переконати, що навчання є шансом формування особистого життя. При цьому жодне навчання не повинне залишатись без отримання наступної кваліфікації, а розвиток персоналу має бути тісніше пов'язаним із навчанням упродовж життя, що вимагає як розширення пропозицій, так і збільшення попиту на навчання та підвищення кваліфікації. Важливим є адекватне консультування,